

Ozbrojený zásah Severoatlantické aliance (NATO) proti Jugoslávii v roce 1999 s cílem odvrátit humanitární katastrofu v Kosovu a ozbrojený zásah koalice států v čele se Spojenými státy proti Iráku v roce 2003 s cílem svrhnout režim Saddáma Husseina porušily zákaz použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích. Oba ozbrojené zásahy zásadně přispěly k pádu mezinárodněprávního režimu založeného na Chartě Organizace spojených národů (OSN), který od roku 1945 upravuje použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích. Na základě reakce, které tyto zásahy vyvolaly, je možné konstatovat, že v současné době neexistuje obecná shoda, za jakých okolností je možné v mezinárodních vztazích použít ozbrojené síly a kdy je její použití právní (lawful) a oprávněné (justified). Tato skutečnost se dotýká i případu použití ozbrojené síly z humanitárních důvodů ve formě tzv. humanitární intervence, za kterou byly oba výše uvedené zásahy v menší či větší míře vydávány, a která se po skončení studené války dostala do popředí světového zájmu.

Absence shody, kdy je možné v mezinárodních vztazích použít ozbrojené síly a kdy je její použití právní a oprávněné včetně případu humanitární intervence, může vést k rozšířenému použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích a návratu války jako prostředku řešení mezinárodních sporů. Pokud by tato situace nastala, stálo by mezinárodní společenství na pokraji chaosu. Použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích vyžaduje legitimitu. Právo, které legitimitu poskytuje, zase vyžaduje shodu nad základními parametry a hodnotami předmětu regulace. Bez všeobecné shody nad pravidly použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích a její formalizace do podoby norem mezinárodního společenství by použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích nebylo založeno na právu a spravedlnosti, ale pouze na síle samotné. Za této situace je nezbytné najít nový způsob, jak zamezit strašlivým materiálním a lidským ztrátám, které použití ozbrojené síly doprovází, ztrátám, které by v jiné souvislosti byly naprosto nepřijatelné a jejichž přítomnost byla po staletí hlavním důvodem pro regulaci války a použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích. Hledání nového paradigmatu právního a oprávněného použití ozbrojené síly včetně případu humanitární intervence jako předpokladu pro vytvoření nového mezinárodněprávního režimu upravujícího použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích ve světle reality dnešního světa, k němuž tato práce hodlá přispět, je toho nezbytným předpokladem.

S cílem pomoci definovat nový mezinárodněprávní režim upravující použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích si práce klade za cíl za pomoci rozboru významu legitimity (legitimacy), legálnosti (legal) a morálnosti (moral) války nastínit hlavní rysy právního a oprávněného použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích včetně případu použití ozbrojené síly z humanitárních důvodů a navrhnout způsob, jakým může být definováno nové paradigma právního a oprávněného použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích včetně humanitární intervence, a tím poskytnout základ pro vytvoření nového mezinárodněprávního režimu upravujícího použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích ve světle reality dnešního světa.

Práce začíná částí věnované významu legitimity války, která poskytuje obsáhlý přehled politických, filosofických, náboženských a právních úvah na téma legitimity války od starověku po první světovou válku, tzn. od počátku úvah na toto téma až k prvnímu vážnému pokusu omezit použití války jako prostředku řešení mezinárodních sporů ve formě přijetí Statutu Společnosti národů v roce 1919. Autoři, jejichž myšlenky jsou představeny v této části, se ne vždy přímo věnovali otázce, kdy je a kdy by mělo být použití ozbrojené síly oprávněné, avšak význam toho, co napsali o legitimitě války, zůstává při hledání odpovědi na tuto otázku velmi důležitý. Jako první jsou v této převážně chronologicky sestavené části představena díla starověkých myslitelů Thukydidy, Aristotela a Cicera. Následují díla Augustina zasazená do období pozdního starověku a díla charakteristická pro ranný středověk obsahující mimo jiné texty Akvínského a Vitorii. Rozbor textů relevantních autorů pokračuje přes období vytváření systémů států, pro které jsou charakteristické práce Machiavelliho, Bodina a von Gentze. Toto období se časově prolíná se vznikem mezinárodního práva a s díly Grotia, Hobbese, von Wolffa a Vattela, která jsou uvedena následně. Montesquieu, Rousseau a Kant jsou představeni na pozadí éry osvícenství, která předchází éře romantismu a nacionalismu devatenáctého století, jež v části věnované tomuto období rezonuje v dílech Hegela, Milla a von Treitschkeho. Část práce věnované významu legitimity války pak uzavírají texty autorů spjatých s rozvojem průmyslové společnosti včetně děl Cobdena, Lista a Schumpetera.

Následující část práce se soustředí na význam legální války a na rozbor mezinárodního práva upravujícího použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích. Vzhledem k zaměření je úvod této části věnován pramenům mezinárodního práva a nástinu historického vývoje směřujícího k obecnému zakazu války jako prostředku řešení mezinárodních sporů a k vytvoření systému kolektivní bezpečnosti po první světové válce. Následuje rozbor článků Charty OSN, které

upravují použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích včetně obecného zákazu použití ozbrojené síly obsaženého v článku 2(4) Charty. Popsány jsou rovněž výjimky z tohoto zákazu v souladu s uplatněním kolektivních opatření zahrnujících použití ozbrojené síly v rámci působnosti Rady bezpečnosti OSN podle kapitoly VII Charty a v souladu s využitím práva na sebeobranu podle článku 51 Charty. Jako teoretický rámec je pro uvedený právní rozbor použito legalistické paradigma (legalist paradigm) formulované Michaellem Walzerem v práci *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustration* z roku 1977 včetně jeho následné revize zahrnující mimo jiné i problematiku humanitární intervence. Po rozboru významu legální války práce pokračuje částí věnované významu spravedlivé války v kontextu tzv. tradice spravedlivé války (Just war tradition), kterou ve středověku Akvínský rozvinul do podoby morální teorie války a v následujících stoletích další autoři rozpracovali. Práce zde konkrétně zkoumá sedm tradičních kritérií spravedlivé války, jež se dělí na podmínky, za kterých je použití ozbrojené síly oprávněné (*ius ad bellum*): legitimní autorita, spravedlivá příčina, oprávněný úmysl, krajní případ a rozumná naděje na úspěch; a na podmínky, které musí vlastní použití ozbrojené síly splňovat, aby mohlo být považováno za oprávněné (*ius in bello*): diskriminace a proporcionalita. Práce tyto podmínky popisuje, hodnotí jejich význam a ukazuje jejich využití v případě války a humanitární intervence. V závěru této části se práce věnuje třetí a koncepčně nové kategorii tradice spravedlivé války, která se soustředí na problematiku poválečného uspořádání (*ius post bellum*). Poslední část práce nabízí syntézu myšlenek o významu legitimní, legální a spravedlivé války a integruje je do návrhu nového paradigmatu právního a oprávněného použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích. Na úvod se vrací k pádu mezinárodněprávního režimu založeného na Chartě OSN upravujícího použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích a k příčinám absence shody, kdy je možné v mezinárodních vztazích použít ozbrojené síly a kdy je její použití právní a oprávněné včetně případu humanitární intervence. Hodnotí úlohu OSN v této situaci a s odkazem na zprávu Panelu na vysoké úrovni generálního tajemníka OSN o hrozbách, výzvách a změně z roku 2004 nazvané *A More Secure World: Our Shared Responsibility* formuluje čtyři základní principy ve formě paradigmatu právního a oprávněného použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích včetně humanitární intervence. Tyto principy: autorita, cíle, prostředky a následky, pak slouží jako výchozí teoretický rámec pro vytvoření nového mezinárodněprávního režimu upravujícího použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích ve světle reality dnešního světa.